

(Article publicat a Quaderns de Vilaniu, 43,maig 2003, pp 38-62)

TOT ENSENYANT NARCIS OLLER A SECUNDÀRIA

Una guia bibliogràfica de vint-i-cinc anys d'estudis i edicions (1978-2003).

Josep Maria Pallàs i Guasch

Paraules clau: Narcís Oller, bibliografia, ensenyament secundari,

Resum català-anglès

Des de 1978, els plans d'estudis de Secundària de Catalunya, País Valencià i Illes Balears inclouen la Literatura Catalana. En conseqüència, Oller, reconegut sense discussió com un clàssic, ha generat una important activitat editorial: contínues reedicions de novel·les (sobretot *Pilar Prim*, *La bogeria*, *La febre d'or* i *La papallona*), publicació de guies de lectura i comentaris de text, etc. Repassarem el tracte que programes oficials i llibres de text de Secundària dispensen a Oller, i comentarem la fortuna bibliogràfica de l'obra olleriana.

També ha estat prolífic aquest darrer quart de segle en estudis i assajos erudits sobre Oller: Yates, Beser, Tayadella, Cabré, Aritzeta, Vidal-Tibbits, etc. han fet brillants aportacions a l'ollerística. Dediquem la segona part d'aquest treball a fer-ne una guia temàtica.

Cal constatar, però, que fora dels circuits escolar i universitari, Oller és un clàssic que dorm als prestatges.

Introducció

El 1978 s'enceta un procés parcial i minso de recuperació de les nostres llibertats nacionals, procés que comporta la recuperació del català com a llengua vehicular d'escoles i instituts, l'ensenyament obligatori de la llengua en tots els nivells no universitaris i, en els cursos més alts de la Secundària, la implantació de l'assignatura de Literatura Catalana. Allunyada durant decennis de les nostres aules, la Literatura Catalana iniciava, doncs, a partir del 1978 una nova etapa: la del seu ensenyament generalitzat. La majoria dels joves catalans rebrien algunes classes sobre els nostres clàssics, en llegirien textos i fins i tot, en un percentatge significatiu, obres senceres. També de Narcís Oller.

En el sistema educatiu anterior, La literatura catalana s'impartia bàsicament al tercer curs de Batxillerat Unificat i Polivalent, el BUP, i al segon curs de la Formació Professional de segon grau. Paral·lelament, a l'especialitat de COU de Lletres, es va crear l'assignatura optativa de Literatura Catalana, amb un temari centrat en els segles XIX i XX. El País Valencià, amb un parell d'anys de retard, adoptà un esquema organitzatiu similar. Sota el nom de Valencià-3, que pretenia ingènuament d'apaivagar les protestes anticatalanistes dels blaveros, s'oferia una visió global de la nostra literatura a 3r de BUP, Narcís Oller inclòs. Amb mes retard i sense polèmiques nominalistes, la Literatura Catalana també s'obria camí en l'ensenyament secundari balear, en les mateixes condicions i cursos que al Principat i al País Valencià.

L'àmbit d'ensenyament de la literatura catalana no es limitava a la secundària. Un formidable moviment de cursos i cursets a l'entorn dels nostres escriptors eclosionava: Reciclatge de Català, Cursos de Nivell D de la Junta Permanent, Escoles d'Estiu... Allò que l'escola franquista ens havia amagat per fi era ensenyat amb afany. De forma paral·lela, una demanda creixent i sostinguda permetia d'establir Departaments de Filologia Catalana a totes les universitats del nostre domini lingüístic. Mai no hi ha hagut, doncs, una difusió tan massiva i

popular de la nostra literatura com en aquests darrers vint-i-cinc anys. Mai no s'han llegit tantes obres, ni s'ha arribat a tanta població lectora.

Narcís Oller forma part de la nostra Literatura amb majúscules i per dret propi. És un clàssic, un punt d'unió entre els segles XIX i XX, el màxim exponent del realisme a casa nostra i una de la més exportables de les nostres veus narratives. Per tant, forçosament, la seva obra s'havia de veure beneficiada d'aquest ensenyament massiu de la nostra literatura. Mai s'han fet tantes edicions de les seves obres, ni mai s'han venut tants exemplars. Ni mai se n'ha fet tanta investigació erudita i/o didàctica com en aquest darrer quart de segle.

L'ensenyament secundari ha estat, si no el principal, un dels responsables fonamentals d'aquesta gran difusió de l'obra d'Oller. El seu estudi a l'aula ha generat un conjunt de textos - guies de lectura, edicions comentades, propostes didàctiques, etc. - que igualen en rigor i qualitat aportacions a priori adreçades a un públic més erudit. Ens proposem aquí d'inventariar la bibliografia generada del 1978 ençà a l'entorn d'Oller, fent especial esment de les obres adreçades expressament per a l'ensenyament secundari. Aprofitarem l'avinencesa per reflexionar sobre les mancances i els buits que cal cobrir i, en fi, mirarem de contribuir modestament a difondre i engrandir el llegat cultural d'un vallenc universal.

1. Narcís Oller als programes oficials i als llibres de text de Secundària

1.1. Narcís Oller al BUP i la FP

Una Comissió Mixta MEC- Generalitat de Catalunya aprovà el 8 de novembre de 1978 les primeres Programacions Oficials de Llengua i Literatura Catalanes de BUP i FP. Era un document breu, però suficient. Narcís Oller hi apareixia citat explícitament en tots dos temaris¹.

Amb aquest canemàs tan prim un grapat d'editorials i estudiosos es llençaren a l'aventura de publicar manuals i llibres de text. La característica bàsica de tots aquests manuals és l'ortodòxia i la repetició d'esquemes i clixés establerts per la crítica literària oficial. El tractament que rep Narcís Oller n'és una bona mostra: les fonts bàsiques de tots els llibres de text són els estudis, sobretot, d'Alan Yates, Sergi Beser i Antònia Tayadella. Ens ho confirma una breu ullada als manuals de 3r de BUP més venuts: *Solc*² (i la corresponent antologia de textos *Garba*), *Literatura de 3r de BUP*³ de l'editorial Teide i *Tornaveu*⁴.

Solc dedica un tema breu i dens a Narcís Oller (pp 207 a 215), tot incloent-hi un fragment comentat de *L'Escanyapobres*. L'antologia complementària, *Garba*, arrodoneix la visió de l'escriptor amb un nou fragment de *L'Escanyapobres* i dos fragments més llargs de *La Febre d'or* i *Pilar Prim*. De manera semblant, el manual de l'editorial Teide, *Literatura 3r de BUP*, consagra un capítol a Narcís Oller (pp 209-220). Els autors assagen de desenvolupar el tema defugint l'esquema convencional que havia aplicat *Solc*: allò tan clàssic de "vida-obratres bàsics...". Però, en contrast, l'apèndix de textos és molt pobre: el fragment inicial de *L'Escanyapobres* i prou. Per últim, *Tornaveu*, que opta per reunir en un sol tema (pp 223-238), la novel·lística del segle i Narcís Oller, sembla una versió reduïda de *Solc*. Un llarg fragment del primer capítol de *Pilar Prim* és l'únic text que se'ns forneix.

Presència, doncs, de Narcís Oller als manuals de Literatura Catalana correcta però, en general, un pèl massa curta de textos, pobra d'il·lustracions i poc arriscada. Crida l'atenció l'oblit gairebé total de fragments dels contes, de *Vilaniu* i de *La papallona*. És una absència lamentable, perquè la força de contes com *La bufetada* hauria contribuït decisivament a transmetre als alumnes una idea exacta de la qualitat del nostre escriptor.

Més important i consistent va ser la presència de Narcís Oller en la Literatura Catalana de COU, una assignatura optativa de l'opció de Lletres. El programa de l'assignatura era ben simple: tots els alumnes catalans havien de llegir i treballar set obres fonamentals dels segles XIX i XX al llarg del curs. Se'n renovaven anualment dos o tres títols. Cal reconèixer el bon

tracte que l'obra d'Oller meresqué, perquè tres obres seves han format part del programa. Sense voluntat de ser exhaustius, podem fer esment de les novel·les d'Oller i els cursos en què foren lectura obligatòria:

- *Pilar Prim*: cursos 1984-85, 1988-89 i 1989-90
- *L'Escanyapobres*: cursos 1985-86 i 1986-87
- *La bogeria*: cursos 1990-91, 1991-92 i 92-93,

Des de 1984 fins a 1993, doncs, i gairebé sense interrupció, Oller va ser lectura obligatòria a Literatura Catalana de COU. En xifres, podem calcular en uns 40.000 els alumnes que van haver de comprar, llegir i conèixer a fons una obra seva. Oller va esdevenir un dels clàssics amb una posició rellevant en el circuit escolar de la literatura catalana. Gairebé un best-seller, sobretot a mitjans de la dècada dels 90.

A aquest contingent fix d'alumnes de Literatura Catalana de COU, calia afegir un percentatge gens negligible – però molt difícil de quantificar – d'alumnes de 3r de BUP i de 2n de FP-II que també havien de llegir alguna obra d'Oller. Sobretot tres novel·les seves - *La bogeria*, *L'Escanyapobres* i *Pilar Prim* - van ser un o més cursos lectura obligatòria a molts instituts d'arreu dels PPCC.

Una enquesta ben primerenca sobre la recepció de la literatura catalana entre els nostres alumnes ja donava unes dades aclaridores de la forta presència de l'escriptor⁵: *La bogeria* era citat com un dels llibres més llegits a COU. També són molt citats *Pilar Prim* i *L'Escanyapobres* (aquests dos, més a tercer de BUP que no pas a COU). Ara bé, en contraposició cal dir que, tret de *Pilar Prim*, les novel·les d'Oller no susciten un gran entusiasme i un percentatge significatiu d'alumnes confessen que no li havia agradat gaire les narracions ollerianes

1.2. L'ESO i el Batxillerat

El canvi de sistema educatiu ha comportat un cert daltabaix en l'ensenyament de la Literatura. De fet, podríem qualificar la situació actual d'autèntic desgavell: cada any, del 1997 ençà, s'han introduït modificacions d'horaris, de currículums, de percentatges de crèdits comuns i variables... i una de les àrees que més canvis, tombs i capgirells ha hagut de suportar és la Literatura. A finals dels 90, la Literatura havia estat pràcticament bandejada tant de l'ESO com del Batxillerat. En canvi, a partir d'aquest curs, la programació oficial – ara en diuen currículum – preveu Literatura a 3r i a 4t d'ESO, i a 1r i 2n de Batxillerat. Els llibres de text s'han hagut d'adaptar cuina-corrents a aquesta nova giragonsa del Departament. Oller precisament clou tant el temari de Literatura de 3r d'ESO com el de 1r de Batxillerat. La Literatura de 4t d'ESO i 2n de Batxillerat comença a partir del modernisme.

La informació sobre l'autor és, en tots els llibres de text de 3r d'ESO consultats, molt succinta: mitja pàgina de teoria i mitja pàgina més amb un fragment de *L'Escanyapobres*. El text se sol acompanyar d'una fotografia reduïda al marge i prou.⁶ Aquesta mínima introducció a l'autor es pot complementar fent llegir alguna obra seva, perquè la resolució de Lectures Obligatòries per a l'ESO i el Batxillerat vigent estableix que cada alumne ha de llegir un clàssic català a 3r i un altre a 4t d'ESO. El decret relaciona fins a 21 autors catalans clàssics, Narcís Oller entre ells. Es pot, doncs, llegir i treballar Oller a ESO. En el millor dels casos, hi haurà alumnes d'ESO que llegiran *La bogeria* o *L'Escanyapobres*. Però atesa la situació real de dèficit lingüístics dels nostres alumnes, és més probable que la majoria acabin l'ESO sense ni tan sols saber identificar l'ofici o l'època de Narcís Oller.

Al Batxillerat, el currículum canviant i cada cop més intervencionista del Departament planteja, des d'aquest curs, la divisió cronològica de la Literatura. Cal estudiar Narcís Oller a 1r de batxillerat. Malgrat això, alguns llibres de text inclouen Oller dins el manual de 2n. Sobre el paper, el canvi de sistema educatiu no ha comportat una devaluació de l'estudi de la literatura. Però el grau d'exigència d'aquest coneixement – d'Oller o de qualsevol altre escriptor – ha

disminuït en relació a l'anterior BUP. Sovint el professor concentra l'estudi de la literatura en les obres de lectura obligatòria que estableix el Departament. Per exemple: aquests dos darrers cursos tots els alumnes de batxillerat de Catalunya han hagut de llegir i estudiar obres com *Aigües encantades*, del selvatà Puig i Ferrer, o *La meua Cristina i altres contes*, de Mercè Rodoreda. A curt termini no es preveu la designació de cap obra d'Oller com a lectura obligatòria, i tenint en compte que només s'han de llegir dues obres per curs i que la llista de clàssics dels segles XIX i XX és respectable, arribem a una conclusió ben evident: poden passar anys abans no torni Oller amb força a les nostres aules. Encara ens resta, dirà algú, l'assignatura optativa de Literatura Catalana en la modalitat de Batxillerat humanístic. Cert. Aquesta matèria segueix el model de la seva antecessora, la Literatura Catalana optativa de COU de Lletres: s'han de llegir 7 obres cabdals d'època contemporània. I cal dir que Narcís Oller durant aquest curs i el proper surt a la llista obligatòria. Concretament, *L'Escanyapobres*. Però també cal dir que el número d'alumnes que trien aquesta assignatura no arriba ni al 20 % dels que triaven l'antiga Literatura Catalana de COU. Ara hi ha una optativitat molt més gran, i això comporta de manera inevitable una disminució dràstica de la demanda de literatura catalana, fins al punt que en molts instituts ens trobem amb el deplorable panorama que no s'imparteix l'assignatura perquè cap alumne no l'ha demanada.

Sobre el paper, el canvi de sistema educatiu no ha provocat gaires canvis. Fins i tot, el Departament d'Ensenyament insisteix que la literatura ara està més ben tractada que abans. I si mirem els llibres de text actuals, és difícil contradir-ho, perquè ofereixen tanta o més informació sobre Oller que els de BUP: El manual de Llengua i Literatura de 2n de Batxillerat de l'editorial Teide ens forneix 7 pàgines dedicades exclusivament a Narcís Oller⁷. La segona tongada de llibres de text – triem el manual d'edicions Castellnou com a exemple - tendeix a moderar una mica l'extensió i, alhora, posa més èmfasi en els fragments, que són més variats i acompanyats de comentaris i notes. L'aparat gràfic també agafa cada cop més importància: il·lustracions a color, disposició tipogràfica més suggeridora.. El contingut és en general, ben acadèmic i ortodox, i s'oblida més del compte del vessant històric, sociolingüístic, polític i social de l'obra d'Oller⁸.

En resum, ara tenim llibres de text més ben escrits, perquè no abusen tant de l'erudició filològica i gasten un estil més didàctic, i són més ben il·lustrats i més llegívols. Però, tot així, segurament s'aprofiten menys, perquè els vents de la realitat sociolingüística bufen en contra de la literatura en general, i de la catalana en particular.

2. Edicions, guies de lectura i estudis

2.1. Les novel·les més llegides.

Durant la negra nit franquista, l'única novel·la d'Oller que aconseguí una difusió sostinguda i apreciable fou *Pilar Prim*. Edicions Selecta en publicà 4 edicions entre 1947 i 1978. La resta de la seva obra es mogué només en cercles erudits i, en tot cas, molt minoritaris. *L'Obra Completa* en dos volums que la mateixa editorial Selecta publicà el 1948 va satisfer amb escreix la minsa demanda que les circumstàncies polítiques i culturals de l'època imposaven. No va caldre reeditar-la fins el 1985. A hores d'ara encara es pot trobar el segon volum a la venda, perquè la incorporació de nous lletraferits i estudiosos a la literatura catalana és dóna amb més lentitud que no voldríem. El públic lector en català també ha girat l'esquena als escriptors com Oller, i es fixa bàsicament en escriptors contemporanis. Són sobretot les escoles i els instituts els qui, a partir de 1978, han generat un dinàmic i potent mercat editorial a l'entorn dels clàssics catalans. Pel que fa a Oller, les més beneficiades han estat i són tres novel·les: *La bogeria*, *L'Escanyapobres* i *Pilar Prim*. I encara podem afegir una quarta, *La papallona*.

2.1.1. *Pilar Prim*

Com ja hem dit, *Pilar Prim* va mantenir viu el nom d'Oller entre els lletraferits durant el franquisme. És lògic, doncs, que *Pilar Prim* fos la primera lectura obligatòria d'Oller a la Literatura Catalana de COU. Ràpidament, esdevingué un dels best-sellers de Selecta: del 1978 al 1997 en van fer 19 edicions. De manera esporàdica, el monopoli de Selecta va ser trencat per una edició de Planeta del 1988. Selecta-Catalònia va desaparèixer el 1998, i dues editorials, La Magrana i Edicions 62, agafaren el relleu. Totes dues feren una primera edició de la novel·la el 1999. La proposta de la Magrana és molt més escolar i completa que la d'Edicions 62, perquè conté introducció, notes, apèndix amb més textos de l'autor i propostes de treball⁹. Durant els primers anys vuitanta *Pilar Prim* va ser l'obra més llegida d'Oller, i malgrat que després va ser superada per *La bogeria* i *L'Escanyapobres* sempre s'ha mantingut en uns nivells alts de difusió. A diferència de les abans esmentades, *Pilar Prim* segueix mantenint una certa presència entre els lletraferits adults. Seria tot un encert fer-ne una l'adaptació per a cinema i TV. Amb guionistes i pressupostos dignes, el producte seria magnífic, perquè *Pilar Prim* és la novel·la més complexa, completa i exportable del vallenc. Però alhora, la seva riquesa la fan més difícil d'abastar per a un alumnat poc avesat a les subtils de la novel·la psicològica.

A més de les edicions escolars, el professor de Secundària compta amb un seguit d'eines de suport, en forma de propostes didàctiques, guies de lectura i comentaris de text:

- ALCOVERRO, Carme (1994): "Sentit i forma a *Pilar Prim* de Narcís Oller. Una proposta de lectura a Batxillerat", *escola catalana* 312 (juliol-setembre 1994) pp. 8-12.
- ARITZETA, Margarida (1988): "*Pilar Prim*, *Comentaris de Literatura Catalana a COU* 88-89. , Columna, Barcelona, 13-23.
- BUSQUETS I GRABULOSA, Lluís (1985²): *Literatura Catalana. Textos d'Orientació Universitària*. Edicions del Mall, Barcelona. 39-42. Esquema de l'argument, molt complet i útil. També hi ha una anàlisi general de l'autor, unes propostes de treball i una guia bibliogràfica
- CONSUL, Isidor (1988): "*Pilar Prim* de Narcís Oller. Guia de lectura", *Lectures de COU 1988-89*, La Magrana, Barcelona, 9-38
- CONSUL, Isidor (1999): "*Pilar Prim i Solitud*", *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls novembre 1996*. Cossetània, Valls, 223-231
- NUNES, Maria (1989): "*Pilar Prim: introducció a la lectura*". *Comentaris de Literatura Catalana de COU 1989-1990*, Columna, Barcelona, 13-28.
- SOLÉ I CAMARDONS, Jordi (1992): "Narcís Oller, *Pilar Prim* i l'actitud lingüística de l'alta burgesia catalana", *Text i context. Lectures des de la sociolingüística*. La Magrana, Barcelona, 179-196. Comentari de text de caire sociolingüístic del fragment en què intervé el jove esnob de classe alta que renuncia a la seva llengua en benefici d'un castellà fals i afectat.
- VILASECA, David (1987): *Pilar Prim, de Narcís Oller*. Ed. Andros, Barcelona (Guia de Lectura, 3) 227 pp. Després d'una breu introducció general, el llibre s'endinsa en una exhaustiva anàlisi capítol a capítol: argument, punt de vista i estructura, guia de lectura, comentaris i vocabulari. Ben pocs detalls s'escapen. Útil per als professors que volen treure tot el suc al comentari de text.

2.1.2. *La bogeria*

Les dimensions reduïdes de la novel·la i el seu caràcter més ortodox de novel·la realista-naturalista, fan de *La bogeria* una obra molt llegida d'Oller al circuit escolar, segurament la que més en el període 1985- 1997.

A banda de les *Obres Completes* de 1948, *La bogeria* només havia estat publicada un cop durant el franquisme: el 1947 a càrrec de l'editor Aymà. Laia posà *La bogeria* a l'abast

d'alumnes i professors el 1980, amb un pròleg notable de Sergi Beser i un fragment de les *Memòries Literàries*¹⁰. S'arribà a la desena edició el 1989, any en què Laia tancà portes. La Magrana agafà el relleu i inclogué l'obra a la col·lecció L'Esparver Llegir, amb lleus modificacions: al pròleg de Beser s'afegia una nova edició del text i unes notes a cura de Romi Porredon¹¹. A partir de 1998, canvi de col·lecció: L'Esparver (num. 154). Entre una i altra, La Magrana n'ha fet, des 1990 fins al 2001, 16 edicions.

El 1991 Edicions Barcanova fa la primera, i de moment, única incursió en la novel·lística d'Oller. La seva edició, escolar en el sentit complet del terme, no va tenir el ressò esperat i només ha estat reeditada un cop, el 1995. És una llàstima, perquè la sobreabundància de notes de caire lèxic fan aquesta edició especialment indicada per a catalanoparlants no habituals¹².

Encara hi ha una tercera editorial que llença, el 2000, una proposta escolar per a *La bogeria*: el grup Hermes-Castellnou, especialitzat en llibres de text i edicions escolars. Aquesta és, ara mateix, la proposta més solvent i completa: bona introducció, cronologia acurada, recull de textos complementaris, notes abundoses i fins i tot propostes de treball.¹³

Esmentem també l'única edició bilingüe català/castellà d'una obra d'Oller: l'edició de 1986 de *La bogeria/La locura* en traducció de Jordi Marfà, feta per Edicions del Mall dins la col·lecció Marca Hispànica. El fracàs de la col·lecció fou una de les causes directes de la desaparició de les digníssimes edicions del Mall. I encara una edició més: dins la col·lecció "Història de la Literatura Catalana" (num.51), en un volum que aplegava *La bogeria* i *L'Escanyapobres*. Aquesta HLC va ser un intent de popularitzar la literatura catalana clàssica a través dels quioscos i en format fascicle. Va ser una experiència seriosa d'Orbis i Edicions 62 però no va acabar de reeixir: dues edicions i prou (1985 i 1987).

A redós del seu caràcter de lectura obligatòria en nombrosos cursos, s'ha generat una àmplia bibliografia d'estudi:

- BUSQUETS I GRABULOSA, Lluís (1985²): *Literatura Catalana. Textos d'Orientació Universitària*. Edicions del Mall, Barcelona, 33-34. Esquema de l'argument, molt complet i útil. També hi ha una anàlisi general de l'autor, unes propostes de treball i una guia bibliogràfica.
- CABELLOS, Pilar i Eulàlia PEREZ (1990): "Narcís Oller. *La bogeria*", *Comentaris de Literatura Catalana. COU 1990-91*, Ed. Columna, Barcelona.
- CÒNSUL, Isidor (1991): "*La bogeria*, de Narcís Oller", *Lectures de COU 1991-1992*. La Magrana, Barcelona. (Col. L'Esparver Llegir) pp 5-36. Visió general de l'autor i comentari d'un fragment del cap. 8. Reedició al volum *Lectures de COU 1992-93*.
- CORRETTGER, Montserrat (1998): "Pere Nanot Renart, referent històric i moral de *La bogeria* de Narcís Oller", *Serra d'Or*, 465 (set. 1998), 38-41
- GUILUZ VIDAL, Xavier (1991): "Aproximació a *La bogeria* de Narcís Oller", *Quaderns de Vilaniu* 19 (maig 1991) 39-70.
- SALVAT i ARBÓS, Neus (1988): "*La bogeria* d'Oller, novel·la moderna" *Cultura* 480 (des. 1988), 20-21

2.1.3. *L'Escanyapobres*

L'Escanyapobres va reprendre la seva carrera editorial el 1979 a Edicions 62 (Col·lecció el Garbell, 5). Fora de les Obres Completes, l'última edició datava de 1934¹⁴. El text d'Edicions 62 s'acompanya d'un breu i magnífic estudi introductori del catalanòfil britànic Alan Yates. Les 29 reedicions de 1979 ençà deixen clara la creixent difusió de l'obra. Sobretot a partir de 1995, aquesta és l'obra més llegida i venuda d'Oller. Bàsicament per dues raons: la brevetat i la simplicitat. Curta i esquemàtica, clara d'entendre, fàcil de relacionar amb el moviment literari de l'època, dotada d'un final tràgic i grotesc... Un clàssic, doncs, raonablement assequible per als nostres adolescents. Aquest curs i l'anterior, *L'Escanyapobres* és lectura obligatòria de Literatura catalana de la modalitat de Lletres, i el juny de 2002 va ser-ne

un dels dos textos de l'examen de Selectivitat. Edicions 62 ha anat publicant les 29 edicions per diferents col·leccions: el 1980, una edició a "Antologia Catalana" (n. 97), de 1982 a 1999, 26 edicions a la col. "El Garbell (n. 5), i del 2000 ençà, dues edicions a "Butxaca El Cangur".

L'any 2000, Hermes-Castellnou també va publicar la seva proposta escolar, dins la Col·lecció Clàssics Catalans. L'edició, a cura de Josep Paré inclou una completa introducció (46 pp), amb notícia biogràfica, repàs general de la seva obra i estudi acurat de la novel·la. Paré remarca amb claredat i rigor les idees fonamentals del text. Tot seguit, hi ha un recull de textos crítics al·lusius: les pròpies *Memòries Literàries* d'Oller, anàlisis d'Yxart, Yates, Serrahima i Beser. Una cronologia exhaustiva dóna entrada, per fi, al text, profusament anotat amb aclariments sobretot de caràcter lèxic. 14 pàgines finals amb activitats i preguntes de tota mena reblen el clau d'una edició, insistim, irreprotxable.

A més, cal citar els següents comentaris i treballs d'investigació:

- BUSQUETS I GRABULOSA, Lluís (1985): *Literatura Catalana. Textos d'Orientació Universitària*. Edicions del Mall, Barcelona, 43-44. Esquema de l'argument, molt complet i útil. També hi ha una anàlisi general de l'autor, unes propostes de treball i una guia bibliogràfica.
- CASACUBERTA, Margarida (2000): "Una lectura de *L'Escanyapobres*, de Narcís Oller" *Seminari El Gust per la lectura, curs 2000-2001*. 14 pp. Text de la conferència ubicat en format electrònic al web <http://www.xtec.es>
- MARTÍNEZ GIL, Víctor (1999): "L'evolució textual de *L'Escanyapobres*", *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls novembre 1996*. Cossetània, Valls, 277-287.
- NUNES, Maria (1984): "Una lectura estilística de *L'Escanyapobres* de Narcís Oller", *Quaderns de Vilaniu*, 5 (maig 1984), 97-114.
- NUNES, M (1985): "Anàlisi d'un fragment de *L'Escanyapobres* de Narcís Oller", *Anàlisis i comentaris de textos literaris catalans*, vol III, Curial, Barcelona, 244-63. Interessant mostra de comentari d'un text breu, en el clàssic recull en tres volums publicat per Curial.
- ORTIZ DE LANDÁZURI BUSCA, Guadalupe (1986): *L'Escanyapobres. Narcís Oller i Moragas*. Andros, Barcelona, 177 p. Aquesta guia de lectura és força recomanable. Seguint un ordre estrictament lineal, ofereix, capítol a capítol, un resum argumental, una anàlisi del contingut i dels personatges i un petit vocabulari. També ofereix propostes de treball per als alumnes i un glossari final de termes crítics. Cal agrair la cura que té a relacionar l'obra d'Oller amb els seus referents de la literatura universal
- VALLS i SOLAZ, Xavier (1994): "Valls en la composició de *L'Escanyapobres*, de Narcís Oller", *Quaderns de Vilaniu* 26 (nov. 1994) pp 89-101.
- VIDAL TIBBITS, Mercè (1986): "Un usurer: *L'Escanyapobres* de Narcís Oller", *Miscel·lània Antoni M. Badia Margarit*, 3, PAM, Barcelona (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes 11) 225-234. Vidal aprofundeix en tres punts bàsicament: Consideracions antropològiques sobre l'afany de riquesa de l'home des de ben antic, retrat aprofundit de l'Oleguer, com a personificació de l'avarícia, i finalment, aspectes psicològics de la novel·la.
- VIDAL TIBBITS, MERCÈ (1996) : "Ironia i paròdia a *L'Escanyapobres* de Narcís Oller" *Actes del 5è Col·loqui català a Nord-Amèrica, Berkeley 1993*. PAM, Barcelona, 267-274.
- YATES, Alan (1979): "*L'Escanyapobres* de Narcís Oller", *Miscel·lània Aramon i Serra*, I. PAM, Barcelona, 605.623

A poc a poc Oller va ocupant un lloc a internet. Així, *L'Escanyapobres* es pot trobar en format electrònic a la xarxa en dos webs: de manera gratuïta i en format .pdf, al web de la Universitat Jaume I de Castelló, i d'imminent oferta de venda a la llibreria ebookmall.com

Aquesta llibreria electrònica, amb un fons de prop de 25.000 llibres, té en *L'Escanyapobres* un dels poquíssims exemplars en català del seu catàleg.¹⁵

2.1.4. *La papallona*

Sense arribar a les xifres de *Pilar Prim*, l'editorial Selecta tingué en *La papallona* un altre valor segur: 14 edicions de 1980 a 1997. Només una dada per a la comparació: la 1a edició data del 1947, i la 2a del 1980. Bruguera també l'edità un cop, el 1982.

Desapareguda Selecta, Edicions 62 l'inclogué en la seva col·lecció "butxaca" (num. 27) el 1999. Actualment va per la tercera edició. La difusió de *La papallona* perd pistonada a mesura que passen els anys: durant els primers vuitanta, era gairebé tan llegida com les tres novel·les fins ara esmentada, però ara el ritme s'ha alentit molt. El 1988 la casa Privat de Tolosa reedità la novel·la en bilingüe francès/català. A més de la traducció original d'Albert Savine¹⁶, gran amic d'Oller, també s'inclou el cèlebre pròleg d'Emile Zola.

De manera paral·lela al poc interès per fornir-nos d'edicions escolars i assequibles de la novel·la, no hi ha una oferta variada de guies de lectura o comentaris de text específics. Podem remarcar alguns articles:

- CASTELLANOS, Jordi (1982): "La papallona: el fulletó i el realisme", *Avui* 29-8-1982
- MALÉ I PEGUEROLES, Jordi (1989): " La papallona; gènesi d'una novel·la a partir d'un quadre de costums". *Quaderns de Vilaniu* 15 (maig 1989), 3-25.
- MARTIN, Laia (1980): "Proposta didàctica a l'entorn de la lectura de *La papallona* de Narcís Oller", *escola catalana*, 168. Fitxa didàctica de 4 pp. Breu però molt completa llista de propostes de treball.
- TAYADELLA, Antònia (1982): " En el centenari de la novel·la *La papallona* de Narcís Oller", *Avui* 29-8-1982.

2.2. La narrativa de menor difusió

2.2.1. Contes

Els contes d'Oller són l'exemple més sagnant de com es pot malaguanyar la immensa qualitat d'un escriptor, tant a les aules com entre el públic lector adult. Costa molt trobar un sol fragment d'algun conte en els llibres de text, tant del BUP antic com de l'actual Batxillerat. I, tot que les xifres indiquen que s'han venut i llegit un parell d'antologies, la contística d'Oller encara és un diamant en brut.

La producció contística del vallenc és abundosa, i no sempre s'assoleix un tremp narratiu destacat. Cert. Però espigolant hom pot trobar pàgines intenses i vigoroses. Un bon aplec de contes obriria un mar de possibilitats a les nostres aules. Però manca el desllorigador que ens obri pas: edicions escolar ben anotades, adaptacions en suport còmic o audiovisual¹⁷, promoció desacomplexada dels nostres clàssics...

Semblava que aniríem per aquest camí quan ben aviat, el 1979, Edicions 62 incloïa en la col·lecció MOLC (Les Millors Obres de la Literatura Catalana,7) una antologia de contes a cura d'Alan Yates, excel·lent per la variada tria de temes i tons. Però el ritme de reedicions ha estat discret: ara va per la setena reedició. El 1991 la mateixa casa editorial edità un volumet amb tres contes a la col·lecció "El Garbell" (n.35): *Isabel de Galceran, Lo trasplantat i La bufetada*. Una introducció breu i acurada del catalanòfil italià G. Grilli dóna les pautes mínimes per a una lectura profitosa. Una segona edició el 1992 posà punt final, de moment, a la proposta.

L'editorial Edebé, especialitzada en llibres escolars, reedità el recull *Al llapis i a la ploma* el 1988. Tampoc no hi hagué continuïtat.

Encara podem fer esment d'antologies en què apareix algun/s conte/s d'Oller, però cap d'aquestes propostes ha tingut gaire ressò en l'àmbit escolar:

- OLLER, Narcís(1990): “Un jugador” , *Festa Modernista del Cau Ferrat*. Facsímil del llibre publicat per l’Avenç el 1895. AUSA, Barcelona,127-143
- OLLER, Narcís et al. (1994): *Contes realistes*. A cura d’Enric Cassany. Barcelona: Edicions 62, 1994 (El Garbell, 44) Aplec de contes que, escrits a finals del segle XIX, se ceneixen més o menys als principis del realisme literari. Constatem que els contes d’Oller són els que amb més propietat es mereixen aquesta qualificació.
- OLLER, Narcís (1987): “Mon primer sarau”, *Quadres de costums urbans del vuit-cents*. Estudi i notes d’Enric Cassany. Edicions 62, Barcelona, 162-170.
- OLLER, Narcís (1999): “Jocs de pagès”, *La terra del llamp*, ed. A cura de Montserrat Corretger. La Magrana, Barcelona, 221-223
De manera paral·lela a la manca d’edicions escolars, predomina l’article erudit sobre el comentari de text o la guia didàctica pensada per a secundària:
- CUADRADO, Sandra (1999): “Lectura de *Figura i paisatge*” . *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls novembre 1996*. Cossetània, Valls, 231-243
- SARRAMÍA, Tomàs (1982): *Introducción a la cuentística de Narcís Oller*, Nova York, State University of New York at Albany, 1982. Tesi doctoral inèdita en què s’estudien els contes , observant els temes principals, la tècnica i l’estil
- SARRAMÍA, Tomàs (1982): “Color, ritmo y poesía en *Sor Sanxa* de Narcís Oller”, *Actes del Segon Col·loqui d’Estudis Catalans a Nord-Amèrica*, PAM, Barcelona (Biblioteca Abat Oliba 24), 197-209
- VALL, Xavier (1994): “ La primera narració catalana de Narcís Oller, escrita amb Josep Yxart: *La PAGESIA*” , *Els Marges*, 51 (desembre 1994) 63-64.
- VIDAL-TIBBITS, Mercè (1999): “ El modernismo en *Figura i paisatge*” de Narcís Oller”. *La Chispa ’99 Selected Proceedings*. Tulane University, New Orleans, 335-344
- YXART, Josep (1991): “ Clau d’aquest llibre” [Pròleg a *Notes de color*, de Narcís Oller], *Novel·listes i narradors* . Curial, Barcelona, 28-37. També està publicat a *Entorn de la literatura catalana de la Restauració*, Edicions 62, Barcelona (MOLC 42), 183-190.

2.2.2. La febre d’or

La llarga extensió de l’obra és un greu handicap per la seva difusió en el circuit escolar. Potser fóra útil plantejar-se una versió reduïda, i ho dic amb el màxim respecte per l’obra del novel·lista i sense voluntat de trepitjar cap ull de poll purista. Per altra banda, és l’única obra que té una versió cinematogràfica i televisiva de gran qualitat , dirigida per Gonzalo Herralde el 1992, i aquest fet obre grans possibilitats de treball a l’aula. Per la seva ambició i el ric ventall de situacions i personatges, les possibilitats de tirar endavant un treball de caire multidisciplinar amb les àrees d’art, història, economia, geografia són molt estimulants. Però , insisteixo, la llargada de la novel·la és un mur gairebé infranquejable per als nostres instituts. Edicions 62 té publicada *La febre d’or* en 2 volums (num. 48 i 49 de la col·lecció Les Millors Obres de la Literatura Catalana) , amb una introducció molt breu a cura de Carme Arnau. De 1980 ençà , s’han tirat vuit edicions. A més s’ha d’esmentar una edició especial de Traspals SA, edició que s’acompanyava de la versió televisiva en 3 videocassetes.

Hi ha hagut intents , sense continuïtat, de donar a conèixer *La febre d’or* als àmbits culturals veïns: Alianza Editorial, en coedició amb Enciclopèdia Catalana edità el 1986 una traducció al castellà d’Enrique Sordo Lamadrid, *La Fiebre del oro*. És interessant el pròleg breu i elogiós de Cela.

Més remarcable, per l’acurada tasca de traducció de Mathilde Bensoussan, és la versió francesa, *La Fièvre de l’or*, publicada el 1996 per l’ed. La Difference de París (col. Les Voies du Sud- Litterature)

La novel·la, malgrat els seus defectes, és un dels cims de l'obra olleriana, i com a tal és objecte de força estudis i monografies. Només l'aportació de Busquets pot considerar-se feta *ex-professo* per a l'aula:

- BUSQUETS I GRABULOSA, Lluís (1985²): *Literatura Catalana. Textos d'Orientació Universitària*. Ed. del Mall, Barcelona, 34-39. Esquema de l'argument, molt complet i útil. També hi ha una anàlisi general de l'autor, unes propostes de treball i una guia bibliogràfica.
- CASACUBERTA, Margarida (1999): “Dues novel·les per a dues burgesies. Notes per a una comparació entre *La febre de l'or* i *L'argent*”, *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls novembre 1996*. Cossetània, Valls, 197-209
- DOMÈNECH i GIBERT, Josep Maria i Montserrat MARTÍNEZ i GUERRA (1987): “Francesc Gumà i Ferran, un personatge per a una novel·la: *La Febre de l'or*” *Quaderns de Vilaniu*, 11 (maig 1987), 3-15.
- GILABERT, Joan (1979): “*La Febre d'or* de Narcís Oller i *Miau* de Galdós: Dues visions de la realitat social a l'Espanya del segle XIX” *Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica*. PAM, Barcelona, 241-254.
- GRAU i ARAU, Andreu (1999): “Vida i art en la novel·la d'Oller (Un comentari sobre *La febre d'or*), *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls novembre 1996*. Cossetània, Valls, 265-277.
- VENTURA, Núria (1993): “El ferrocarril la novel·la *La Febre d'or*” *Cultura*, 524 (gener 1993), 9-11 .
- YXART, Josep (1991): “*La Febre d'or* de Narcís Oller”, *Novel·listes i narradors* . Curial, Barcelona, 85-91. 1a edició a *Obres catalanes a Barcelona l'any 1895*. També està publicat a *Entorn de la literatura catalana de la Restauració*, Edicions 62, Barcelona (MOLC 42), 191-199.

2.2.3. Vilaniu

Vilaniu és la novel·la menys llegida amb diferència. No es llegeix ni a l'aula ni enlloc. El 1985, just quan es complien 100 anys de la primera edició i coincidint amb segona edició de les *Obres Completes* de Selecta, Edicions 62 publica *Vilaniu* dins la col·lecció l'Alzina (num 4). Les 236 pàgines del llibre ofereixen el text pelat, sense introducció ni notes ni propostes didàctiques. Se'n va fer una segona i per ara última edició el 1989.

Tot plegat, una llàstima. *Vilaniu* ofereix, ni que sigui parcialment, prou elements interessants i atractius als nostres joves lectors: a la primera part, una rica mostra de cultura popular, i a la segona una trama interessant i fulletonesca que pot enganxar el lector tant o més que *La bogeria*, per exemple.

Amb l'ànim, doncs, de contribuir a una major difusió de l'obra – sempre que alguna editorial s'arrisqui a posar a les llibreries una edició escolar que *Vilaniu* bé es mereix -, relaciono alguns treballs estudis sobre la novel·la:

- ARITZETA, Margarida (1985): “Els topònims de *Vilaniu*” *Serra d'Or*, 312, setembre 1985. p. 46. Concisa i aclaridora relació de topònims de Vilaniu i Valls.
- BERTRAN, Jordi (1999): “La festa major a *Vilaniu* de Narcís Oller: del document etnogràfic a la funcionalitat literària”. *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls novembre 1996*. Cossetània, Valls, 173-197.
- NUNES, Maria (1985): “El drama de *Vilaniu*. Reflexió sobre el contracte que subscriu el lector de la novel·la.”, *Serra d'Or* 312, setembre 1985. 45-49.
- SABATÉ, Josep Maria (1997): “Visió dels castells a l'obra del vallenc Narcís Oller” *Diari de Tarragona* (23-9-97), p 36.

- PALACÍN, Albert (1999): “Enumeració i estudi de la temàtica sociofolklòrica en la primera part de *Vilaniu*”, *Actes del Col·loqui Narcís Oller*. Valls, Cossetània, 1999. 287-296.
- VENTURA, Daniel (1986): “Valls i el *Vilaniu* de Narcís Oller”, *Cultura*, 486 (març 1986) 20-25.
- VIDAL TIBBITS, Mercè (1983): “Del conte a la novel·la: *Isabel de Galceran* i *Vilaniu* de Narcís Oller”, *Actes del Tercer Col·loqui d’Estudis Catalans a Nord-Amèrica, Toronto 1982*. PAM, Barcelona, 217-226. Vidal compara l’evolució dels personatges del conte *Isabel de Galceran* i la novel·la *Vilaniu*, i conclou que el conte té un fort component romàntic, mentre que la novel·la s’acosta més decididament al realisme.
- YXART, Josep (1991): “*Vilaniu* de Narcís Oller”, *Novel·listes i narradors*. Barcelona, Curial 1991, 1a edició a *El año pasado en Barcelona* [1887].

2.3. La literatura paranarrativa d’Oller: la gran desconeguda.

Oller escriví teatre - monòlegs, peces dramàtiques, paròdies...- i també excel·lí en la traducció de clàssics com Goldoni o Turguenév. Encara que de caràcter menor, el vessant teatral d’Oller no es mereixia el silenci absolut en què va caure la seva obra d’ençà de la mort de l’escriptor. Per acabar-ho d’adobar, La monumental *Memòries Literàries. Història dels meus llibres*, editada per Aedos el 1962 prescindí del que havia de ser el capítol XVI: les *Memòries de mon pas pel teatre català*. El panorama ha canviat radicalment el 2001: Enric Gallén, que ja havia fet diverses aproximacions al teatre d’Oller, el reincorpora definitivament a la Història del Teatre Català amb l’edició d’aquestes *Memòries teatrals*. El text d’Oller, editat per La Magrana (col. Els Orígens 56, 193 pp) s’acompanya d’un estudi introductori molt ben fet, pel rigor i l’amenitat que sap combinar Gallén. Un aplec documental final molt interessant arrodoneix una esplèndida contribució al coneixement d’Oller, a l’alçada d’altres aportacions fonamentals¹⁸. Però sens dubte podrem parlar d’una nova etapa quan, bé en el teatre professional bé en l’amateur puguem veure de nou una obra d’Oller dalt dels escenaris o, almenys, publicada.

La tasca de l’Oller traductor també comença a ser objecte d’estudi. Altra cosa són les seves traduccions, que mai no s’han reeditat:

- PINYOL, Ramon (1999): “Les traduccions de Narcís Oller” *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls, novembre de 1996*. Cossetània, Valls, 317-331.

I encara una aportació que reuneix els dos camps suara apuntats: el teatre i la traducció.

- GAVAGNIN, Gabriella (1999): “ El teatre italià en les traduccions de Narcís Oller: Giacosa, Rovetta i Goldoni”. ” *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls, novembre de 1996*. Cossetània, Valls, 255-265.

L’ingent epistolari que mantingué Oller està conservat, en la seva majoria, a l’Institut Municipal d’Història de Barcelona¹⁹. També hem d’esmentar l’Arxiu Yxart d’Altafulla, la Biblioteca de l’Institut del Teatre de Barcelona, la Biblioteca de la Casa Museo Benito Pérez Galdós i la Biblioteca del Museu Víctor Balaguer de Vilanova com a seus de nombroses lletres del nostre escriptor. Tot plegat forma un corpus de gairebé 3.000 cartes que romanen en bona part inèdites. Per això, i malgrat que hi ha plects prou representatius publicats a les *Memòries literàries* i a les *Memòries teatrals*, cal celebrar que van sortint a la llum més reculls de cartes . Relacionem una part significativa dels treballs de recerca que reproduïxen cartes d’Oller, conscients que entrem en un camp molt especialitzat però que, alhora, és perfectament treballable a les nostres aules de manera puntual i com a punt de partida d’un treball sociolingüístic, històric, literari, etc.:

- CABRÉ, N. i E. GALLÉN (1980): “7 cartes de Santiago Rusiñol a Narcís Oller” *Faig*, 11 (març 1980), 29-50.
- CASTELLANOS, Jordi (1982): “Correspondència Narcís Oller- Raimon Casellas”. *Faig* 19 (des. 1982), 52-69.

- CATALÀ i ROCA, Pere (1998): “Correspondència de Mons. Carsalade, bisbe de Perpinyà, amb Narcís Oller”, *Cultura* (oct.1998), 16-18.
- ESTEBAN, Sofia (1989): “Dues cartes de Narcís Oller a Dolors Monserdà”, *Quaderns de Vilaniu*, 15 (maig 1989), 27-37.
- ROSSELLÓ BOVER, Pere (1993) “ Cartes de Narcís Oller a Joan Alcover”, *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 49, 441-448.
- SARRAMÍA, Tomàs (1986): “Epistolari de Magí Morera”, *Ilerda*, 47, 1986, 481-498
- SARRAMÍA, Tomàs (1988): “Un epistolari desconegut de Magí Morera a Narcís Oller”, *5è col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica, Tampa 1987*, PAM, Barcelona, 219-228.
- TAYADELLA, Antònia (1985) “Quinze cartes de Felip B. Navarro a Narcís Oller. A propòsit dels inicis del naturalisme a Catalunya”, *Homenatge a Antoni Comas*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 479-536.
- VILA, Pep (1997): “Cartes d'Antoni Maria Alcover a Rossend Serra i Pagès, Narcís Oller i Johannes Fastenrath” *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 53,, 331-352.

3. 1978-2003: Un esplet d'ollerística

A més dels ja citats, relacionem a continuació una tria d'estudis i treballs publicats aquest darrer quart de segle²⁰. S'hi observa sobretot el protagonisme editorial de Montserrat i Valls. *Serra d'Or* i les PAM (Publicacions de l'Abadia de Montserrat) recullen nombroses aportacions a l'estudi d'Oller, generades normalment bé a través dels congressos de l'Associació Internacional de Llengua i literatura Catalanes (AILLC), bé a través de les miscel·lànies d'homenatge que de 1973 ençà publica amb impagable i ruïnosa regularitat. Valls participa també i d'un manera destacada de l'estudi d'Oller, a través de l'Institut d'Estudis Vallencs, Edicions Cossetània i la revista *Cultura*. La celebració , el 28,29 i 30 de novembre de 1996, d'un col·loqui sobre Narcís Oller, a Valls, organitzat per l'IEV , i la posterior publicació, el 1999, de les corresponents actes per part de Cossetània, són, de moment, el punt àlgid d'aquesta feina tan necessària i meritòria. El Col·loqui representà un magnífic punt de trobada de diverses generacions d'estudiosos de l'obra olleriana i situà Valls definitivament com un focus difusor de l'obra d'Oller de primer ordre²¹.

3.1. Estudis de conjunt

- CAMPS, Josep i M.R. TRILLA (1997): *Narcís Oller. La novel·la d'una època*. La Magrana, Barcelona (Crèdits Variables, 3) 147 pp. Aquest llibre du un avant-títol ben explícit: "Crèdit variable per a segon cicle d'ESO i Batxillerat. Àrea de Literatura." És un llibre molt recomanable. Gairebé gosaria dir que hauria de ser a les biblioteques de tots els departaments de Llengua i Literatura Catalanes dels nostres instituts. Després d'una introducció de caire general sobre la novel·la realista i naturalista, el llibre dedica sengles capítols a cadascuna de les novel·les. I a cada capítol se segueix la mateixa estructura: resum argumental, crítica, textos escollits, textos complementaris, bibliografia... El llibre inclou també propostes d'exercicis i rutes literàries a partir de les novel·les. L'únic però que se m'acut és la pobresa de les imatges: poques i en blanc i negre. Però aquesta pobresa gràfica segurament és imputable a l'editorial, no pas als autors. És l'única proposta didàctica global que s'ha editat sobre Oller. Insisteixo: un llibre imprescindible per a professionals de la literatura i el treball més seriós fet fins ara per fornir eines didàctiques sobre la narrativa d'Oller.

- PINYOL i TORRENTS, Ramon(1984): “Narcís Oller”, *Història de la Literatura Catalana* . Avui-Orbis, vol I. 309-320. Exemple de manual canònic, amb informació breu i completa.
- TAYADELLA, Antònia (1986): “Narcís Oller i el naturalisme”, *Història de la Literatura Catalana*. Vol 7. Barcelona: Ed. Ariel, 1986, pp 605-68. Completa visió de la literatura de Narcís Oller, amb rigor, exhaustivitat i una bona complementació gràfica.
- YATES, Alan (1998): *Narcís Oller, tradició i talent individual*. Curial, Barcelona, 345 pp. Alan Yates és el millor estudiós de l’obra d’Oller. En aquest llibre s’apleguen, es reelaboren i sistematitzen bona part dels seus millors treballs. Prova de la solvència científica de l’obra és que va obtenir el XVIII Premi Carles Rahola d’Assaig. Malgrat que, en aparença, es tracta d’un conjunt d’estudis independents – que abasten pràcticament tota l’obra d’Oller- hi ha una unitat subjacent, fruit de 30 anys de dedicació rigorosa. Sense temor a exagerar, podem qualificar aquest gruixut aplec d’assajos com una autèntica Bíblia dels estudis ollerians²².
- A la xarxa, el web <http://www.xtec.es/~jpallas/index.htm> ofereix també una visió global de l’autor, especialment dissenyat per a professors de Secundària, perquè s’inclouen els trets bàsics de cada obra, fragments escollits, nombroses propostes didàctiques, rutes i itineraris, bibliografia comentada, fotografies, etc.

3.2. Biografies

- MASERAS, Alfons (1996) : *Vida de Narcís Oller*. Edició i notes a cura de Montserrat Corretger. Edicions el Mèdol, Tarragona 117 pp. Escrita el 1938, 60 anys després finalment veié la llum aquesta vibrant biografia. Maseras, gràcies a l’amistat que l’uní al fill de Narcís Oller, el també novel·lista Joan Oller i Rabassa, ens forneix informació de primera mà, rigorosa i que no arriba a caure en l’hagiografia, malgrat l’evident admiració que el vallenc desperta en l’autor. L’amenitat i el tremp narratiu són també molt destacables.
- MORAGAS i RODES, Vicenç de (1995): *Narcís Oller i de Moragas: la seva vida vista per un contemporani*. Institut d’Estudis Vallencs, Valls, 167 p. Biografia apassionada i plena de detalls íntims feta pel cosí de l’escriptor i escrita immediatament després de la seva mort. Aporta una visió inèdita i complementària a les clàssiques biografies escrites pels crítics i els historiadors de la Literatura. Vicenç Gascón i Altès en va fer una acurada recensió a *Quaderns de Vilaniu* 27 (maig 1995), 93-95, i Manuel de Gramunt i de Moragas a *Diari de Tarragona*, 2813 (26 de març de 1995), 15.
- TRIADÚ, Joan (1981): *Narcís Oller : resum biogràfic* , pròleg per Joan Oller i Rabassa . Barcino, Barcelona, 67 p. Reimpressió de la primera edició de 1955.
- En suport vídeo, cal esmentar un documental en què , a més de la seva vida, es recreen escenes de les seves novel·les. És una producció del 1998, de 14 minuts de durada, amb guió de Joan Prats, realització de Xavier Ripoll i producció del programa de Mitjans Audiovisuals del Departament d’Ensenyament. Pot baixar-se gratuïtament en format .AVI des del web <http://www.xtec.es>

3.3. Narcís Oller i la novel·la realista

- BERNAL, Assumpció: “La veu narrativa en la novel·la de Narcís Oller” *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls, novembre 1996*. Cossetània, Valls, 159-173
- BESER, Sergi (1985): “La novel·la realista” *Lliçons de literatura comparada catalana i castellana (segles XIX-XX)* . Barcelona 1982., PAM, Barcelona, 7-25.
- CASSANY , Enric (1996): “ Narcís Oller en la tradició realista” *Serra d’Or*, 444 (desembre 1996) 63-65

- CASSANY, Enric (1999): “Narcís Oller i l’art de la novel·la”, *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls, novembre 1996*. Cossetània, Valls, 15-31
- NUNES, Maria (1987): “El boc emisari. Sobre la funció dels personatges romàntics en la literatura realista a propòsit de Narcís Oller”. *Quaderns de Vilaniu* 12 (novembre 1987), 5-21.
- PUIG, Pere (1996): “Narcís Oller i la novel·la realista”. *Presència* 1293 (1-7 desembre 1996), 30.
- SUNYER, Magí (1999): “Costumisme a la narrativa de Narcís Oller” *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls, novembre 1996*. Cossetània, Valls, 131-151.
- TAYADELLA, Antònia (1986): “Qüestions de realisme a Catalunya: Narcís Oller i la teoria literària”. *Actes del 7è Col·loqui de l’AILLC, Salou-Tarragona, Octubre 1985*, PAM, Barcelona, 55-68
- YATES, Alan (1996): “Començaments i finals” *Serra d’Or*, 444 (desembre 1996) 58-61. També està publicat a *Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls, novembre 1996*. Cossetània, Valls, 331-340

3.4. Oller, Yxart i Sardà

- CABRÉ, Rosa (1981): “Epistolari Benito Pérez Galdós- Josep Yxart” *Miscel·lània Pere Bohigas/I*. PAM, Barcelona, 187-219.
- CABRÉ Rosa (1993): “Catorze cartes de Josep Yxart a Joan Sardà”, *Miscel·lània Joan Fuster VI*. PAM, Barcelona, 162-194.
- CABRÉ, Rosa (1999): “Narcís Oller i Josep Yxart: entre la vida i la literatura (1868-1877).” *Actes del Col·loqui Narcís Oller, Valls novembre 1996*, Cossetània, Valls, 55-89
- COMES CASAS, Rosa (1996): “L’estètica yxartiana: tres lectures de Narcís Oller”, *Actes del col·loqui sobre Josep Yxart i el seu temps. Tarragona 1995*. Cossetània, Valls, 1996, 183-193.
- GINEBRA, Jordi (1996): “Actitud lingüística de Josep Yxart, Joan Sardà i Narcís Oller”. *Actes del col·loqui sobre Josep Yxart i el seu temps. Tarragona 1995*. Valls, Cossetània, 1996, 155-181. Ginebra, usant abundant bibliografia, documenta el pas del castellà al català d’Oller. Ell, com Yxart i Sardà defensen l’ús del català com un fet consubstancial si volen fer novel·la realista en català: La llengua és el caràcter, i la literatura ha de reflectir aquest caràcter. A més de constatar la reivindicació purament literària de l’ús del català per part d’Oller, Ginebra comenta els aspectes diglòssics d’alguns personatges: l’Adela del conte “Tres mesos del món”, el nen del conte “Pares i Fills”, “Història bilingüe”... En tercer lloc, Ginebra estudia la relació d’Oller amb el fabrisme i en justifica la seva actitud antinormista bàsicament per raons personals.
- ROVIRA I GÓMEZ, Salvador J. (1996): “Infància, adolescència i joventut de Josep Yxart i de Moragas” *Actes del col·loqui sobre Josep Yxart i el seu temps. Tarragona 1995*. Valls, Cossetània, 1996. 55-69. Detalls interessants i acurats de la infantesa, joventut i primera maduresa d’Oller.
- YXART, Josep (1995): *La Descoberta de la gran ciutat: París, 1878*, a cura de Rosa Cabré Institut d’Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Conté l’article publicat a *La Renaixensa*, “Les arts en l’Exposició de París”, escrit juntament amb Narcís Oller.

3.5. Valls i el cicle de Vilaniu

- ARITZETA, Margarida (1986): “El cicle de Vilaniu: conflictes d’una poètica realista” *Serra d’Or*, 326 (desembre 1986) 67-69.

- ARITZETA, Margarida (1996) : “Vilaniu, mite i realitat en la novel·la d’Oller” , *Actes del col·loqui sobre Josep Yxart i el seu temps. Tarragona, Novembre 1995*. Valls, Cossetània, 1996 , 281-285 . Tot i que els espais geogràfics del cicle de Vilaniu es corresponen casa per casa al Valls contemporani de l’escriptor, Aritzeta sosté que Vilaniu no és Valls, sinó que vol ultrapassar-lo. Vilaniu és un cronòtop que marca el seu propi espai de ficció no extrapolable a altres operacions de lectura. Vilaniu vol representar totes les viles que se li assemblen , en contrast crític amb la Barcelona real. Però el vallenc actual no reconeix Vilaniu com un mite, sinó que l’identifica massa amb la realitat propera i física que coneix.
- CATALÀ I ROCA, Pere (1996): “Valls i el vallenc Narcís Oller” *Cultura* 557 (gener 1996), 28-29.

3.6. Ideologia i catalanisme d’Oller

- ANGUERA, Pere (1999): “Política i societat en l’obra narrativa de Narcís Oller” *Actes del Col·loqui Narcís Oller, Valls novembre 1996*, Cossetània, Valls, 31-55. Del mateix autor, vg. també *Literatura, pàtria i societat. Els intel·lectuals i la nació* , publicat per EUMO (Vic, 2001)
- BONET, Laureano (1983): *Literatura, regionalismo y lucha de clases: Galdós, Pereda, Narcís Oller y Ramón D. Perés*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 220 p.
- DURAN TORT, Carola (1999): “ Narcís Oller, compromès amb el seu temps: el progrés com a millora de la societat” *Actes del Col·loqui Narcís Oller, Valls novembre 1996*, Cossetània, Valls, 243-255.
- PALLÀS i GUASCH, Josep Maria (1999): "El catalanisme polític de Narcís Oller", *Actes del Col·loqui Narcís Oller, Valls novembre 1996*, Cossetània, Valls 297-307. Breu estudi, amb abundoses cites literals, sobre l'ideari polític de l'escriptor i la seva militància en el catalanisme conservador i moderat.
- SARRAMIA, Tomàs (1986): “*Llum!*: un monòleg ollerrià de protesta”, *Miscel·lània Antoni M. Badia Margarit*, 3, PAM, Barcelona, 235-241.

3.7. Oller i els escriptors en llengua castellana

- BASTONS, Carles (1995): “A vueltas con la relación Benito Pérez Galdós-Cataluña”, *Actas del V Congreso Internacional de Estudios Galdosianos*. Cabildo Insular de Gran Canaria, Las Palmas, 427-436
- BENSOUSSAN, Mathilde (1999): “Narcís Oller- José María Pereda, una llarga amistat” *Actes del Col·loqui Narcís Oller, Valls novembre 1996*, Cossetània, Valls, 151-159.
- CARDONA, A.(1980): “Cataluña y Galdós”. *Actas del II Congreso Internacional de Estudios Galdosianos*. Cabildo Insular de Gran Canaria, Las Palmas, 161-173.
- LLANAS, Manuel i Ramon PINYOL (1995): "Notes sobre l'ús culte del català en algunes polèmiques dels anys vuitanta del segle XIX", *Anuari Verdaguer 1993-1994*. Vic, Eumo, 1995.
- SARRAMIA, Tomás (1983): “Escritores catalanes en la Revista Puertorriqueña (1887-1893)” *Actes del Tercer Col·loqui d’Estudis Catalans a Nord-Amèrica*, PAM, Barcelona, (Biblioteca Abat Oliba 30) 201-215.
- SOTELO VÁZQUEZ, Adolfo (1999): “Narcís Oller y las relaciones literarias entre Cataluña y España (1884-1902) *Actes del Col·loqui Narcís Oller, Valls novembre 1996*, Cossetània, Valls, 107-131.
- VIDAL-TIBBITS, Mercè (1998): “Sic Transit Amicitia: Emilia Pardo Bazán y Narcís Oller.” *Crítica Hispánica* 1&2 (1998) 107-15

3.8. La llengua d'Oller

- GINEBRA, Jordi i Pere NAVARRO (1999): “Les limitacions lingüístiques de Narcís Oller” *Actes del Col·loqui Narcís Oller, Valls novembre 1996*, Cossetània, Valls, 89-107

Epíleg: present i futur de Narcís Oller

La implantació del nou sistema educatiu, efectiva del tot a partir del 2000, ha omplert el futur de l'ensenyament de la Literatura de dubtes raonables. Enfront del model antic del BUP i la FP, clar i estable, el nou model ja ha canviat diversos cops de criteri, tant pel que fa al número d'hores de l'assignatura de Llengua i Literatura Catalana com al repartiment dels diversos continguts de Llengua i Literatura. A més de la confusió, cal salvar un altre obstacle: la deficient habilitat lingüística de molts dels nostres alumnes, que no permet posar-los a l'abast textos mínimament literaris. Tret, és clar, que ens dediquem a versionar-los en còmic.

Oller, com tota la literatura catalana clàssica, ocupa cada cop un lloc més petit a les nostres classes, perquè cal prioritzar altres continguts, altres valors i altres lectures. Difícilment s'assoliran, doncs, en un futur curt o mitjà les xifres de vendes de les novel·les d'Oller que s'havien arribat a assolir durant la dècada dels 90.

La quantitat d'exemplars venuts no és, en el fons, el que més ens preocupa. És més greu, al nostre parer, constatar que Oller tampoc no es llegeix fora de l'àmbit escolar. Tret, una mica, de *Pilar Prim* i *La febre d'or*, la resta d'obres d'Oller només tenen sortida en funció de les circumstàncies acadèmiques: de si tal novel·la és obligatòria, de si tal altra forma part del temari de l'assignatura optativa de Literatura ... Però, insistim, fora de l'aula, Oller només és llegit per una ínfima minoria.

A les facultats de Filologia, la presència d'Oller ha estat notable a les aules universitàries, i s'ha publicat un nombre important d'estudis i articles. Però els estudis de Filologia Catalana són incapaços de generar un mercat editorial estable i ampli. Les perspectives de futur, en aquest camp, tampoc no són gaire optimistes, perquè el número d'estudiants està baixant de manera clara.

Valls fa un esforç meritori i destacable en la difusió i l'estudi d'Oller. Tant *Cultura*²³, fins i tot durant la nit franquista, com ara *Quaderns de Vilaniu* ofereixen sovint treballs rigorosos i de qualitat. La vallenga editorial Cossetània s'ha sumat a aquest esforç editant llibres fonamentals, com les *Actes del Col·loqui Narcís Oller*. I la llista de vallencs lletraferits que s'han acostat amb solvència a l'obra d'Oller és respectable: Costas i Jové, Roig, Aritzeta, Català Roca, Ventura... Potser fóra hora de fer un salt qualitatiu endavant amb la creació d'un organisme que, a redós de l'Institut d'Estudis Vallencs, s'encarregués de difondre, protegir, estudiar i popularitzar el llegat literari i cívic de Narcís Oller. La tasca és complexa i engrescadora: establir a Valls una estació documental, fomentar la investigació amb beques i premis, potenciar l'elaboració de treballs de recerca – a segon de batxillerat, per exemple –, impulsar les edicions crítiques i escolars de les obres d'Oller, llençar propostes didàctiques als diversos nivells de l'ensenyament, especialment del secundari... I l'horitzó final, una casa-museu que acollís la biblioteca i el centre d'estudis Narcís Oller, a l'estil del que, de manera reeixida, impulsen les institucions polítiques i culturals de l'Escala a l'entorn de la figura de Víctor Català. Narcís Oller, patrimoni cultural de Valls, bé es mereix un suport similar.

¹ COMISSIÓ MIXTA MEC-GENERALITAT DE CATALUNYA (1979): *Programació Oficial de Llengua i Literatura Catalanes per a BUP i Programació Oficial de Llengua i Literatura Catalanes per a FP*. Servei de publicacions de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.

² CASALS, G. et al. (1980): *Solc, Literatura Catalana amb textos comentats*. Ed. 62, Barcelona, 423 p.

CASALS, G. et al. (1981): *Garba. Antologia de textos literaris catalans*. Ed. 62, Barcelona, 345 p.

³ ARENAS, C., et al. (1990): *Literatura 3er BUP*. Teide, Barcelona, 447 p.

⁴ AUFERIL, J. i A. SERRÀ CAMPINS (1986): *Tornaveu. Literatura Catalana. 3er BUP*. Barcanova, Barcelona, 397 p.

⁵ BOIXAREU, M. et al.(1981): *Els estudiants de BUP i COU i la literatura catalana*. Publicacions de l'ICE, Barcelona.

⁶ Vg. , entre d'altres

- BADIA, J et al. (2002): *Nau. Llengua catalana i literatura 3r ESO*. Castellnou edicions, Barcelona, 259-260.

- VIDAL JOSEP R. et al. (2002) . *Llengua catalana i literatura 3r ESO*. McGraw Hill, Barcelona, 141-142

⁷ CARBONELL, A. et al.(2000) : *Entre línies. Llengua catalana i literatura*. ed. Teide. Barcelona ,312-318 i 326-327.

⁸ Destaquem també els següents manuals:

- ARMENGOL, R. et al.(2000): *Literatura Catalana 2* . Castellnou edicions. Barcelona, 31-36

- PONSATÍ, A.M. i E. SILVESTRE (2002):. *Llengua Catalana 1*. Barcanova, Barcelona, 286-293

⁹ OLLER, Narcís (1999): *Pilar Prim*. Edició, introducció i notes a cura de M. Roser Trilla i Josep Camps . Edicions de la Magrana, Barcelona (L'Esparver Llegir, 100) 307 pp.

OLLER, Narcís (1999): *Pilar Prim*. Edicions 62 , Barcelona (Col·lecció de butxaca, 17).

¹⁰ OLLER, Narcís (1980): *La bogeria*. Pròleg de Sergi Beser. Laia, Barcelona (Les eines de butxaca, 3) 133 p.

¹¹ OLLER, Narcís (1990) : *La bogeria*; pròleg de Sergi Beser ; edició i notes de Romi Porredon Edicions de la Magrana, (L'Esparver. Llegir 22) 114 p.

¹² OLLER, Narcís (1991): *La bogeria*. Introducció, notes i apèndix a cura de M. Lluïsa Cunillera. Barcanova, Barcelona (Biblioteca Didàctica de Literatura Catalana, 21) 208 p.

¹³ OLLER, Narcís(2000): *La bogeria*. Edició de Domènec Marzà. Ed. Hermes-Castellnou, Barcelona (Clàssics Catalans, 10) 157 p.

¹⁴ OLLER, Narcís: *L'escanyapobres*. Viader, Sant Feliu de Guíxols, 1934, 79 p.

¹⁵ Vg. respectivament <http://www.ale.uji.es/ollesca.htm> i <http://ebookmall.com>

¹⁶ BENSOUSSAN, Mathilde (1986): “Els camins d’Albert Savine, amic i traductor de Narcís Oller”, *Miscel·lània Antoni M. Badia Margarit*, vol 3, Publicacions de l’Abadia de Montserrat, Barcelona, (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes 11) 243-257

¹⁷ LANZAS, Eloy M.(1988) : *Narcís Oller i Moragas. Records d’infant*. Ajuntament de Valls, 8. Biografia de l’escriptor i adaptació al còmic del conte “Records de noi” (*Obres completes* , Selecta, 1985², vol 2, 289-291). Interessant exemple de les possibilitats d’adaptació al còmic d’un conte d’Oller.

¹⁸ Vg les ressenyes a les *Memòries* teatrals fetes per Francesc Fuguet a l’*Avui* (7-2-02), Pere Puig a *Presència* (20-26 juliol 2001) i Núria Ventura a *Cultura* 618 (set 2001)

¹⁹ INSTITUT MUNICIPAL D’HISTÒRIA (1985): *Materials per a l’estudi de la història de la literatura catalana*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 101 p.

²⁰ el vol XII de les *Obres Completes* de Narcís Oller (Gili, Barcelona, 1930, pp 388-428) inclou una llista bibliogràfica, a cura de Jordi Rubió, que ordena cronològicament tot el període 1874-1928. I pel que fa a la bibliografia sobre Oller generada fins al 1982, hom pot consultar la revista manresana *Faig*, 19 (des 1982) , pp. 93-96.

²¹ SUNYER, Magí [ed.] (1999): *Actes del Col·loqui Narcís Oller (Valls, 28, 29 i 30 de novembre de 1996)*. Cossetània, Valls, 1999. 340 pp. Recull de les ponències i comunicacions presentades amb motiu del 150è aniversari del naixement de l’escriptor. Hi ha interessants aportacions tant des del punt de vista filològic com des de l’historiogràfic, el polític, l’etnogràfic etc. Els noms de Rosa Cabré, Jordi Ginebra, Pere Navarro, Magí Sunyer, Mathilde Bensoussan, Isidor Cònsul, Carola Duran, Albert Palacín, Vinyet Panyella... acrediten la solvència científica de les actes. Recensions intel·ligents de J.M. Domingo a *Revista de Catalunya* 115 (febrer 1997), 155-177 i de Montserrat Corretger a *Presència* 1293 (1-7 desembre 1996), 31

²² La majoria de guies de lectura i llibres de text també fan propostes didàctiques, però cap de global com el treball de Camps i Trilla. Vg. també: MARTIN MARTY, Laia (1994): "Narcís Oller a l'escola catalana", *escola catalana* 312 (juliol-set 1994), pp6-7. L’article de Martin és una breu, aferrissada i convincent defensa de la validesa de llegir Oller a les aules de secundària

²³ Per a la relació d’articles, homenatges, estudis, actes de record, etc. dels vallencs envers Narcís Oller, vg. R. (pseudònim) (1987) : “Narcís Oller”, *Cultura*, 463 (maig 1987) 6.